

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС**ДРАГАН О. В.,**

кандидат юридичних наук,

старший радник юстиції,

заступник начальника

*(Департамент підтримання**обвинувачення та представництва**інтересів держави в судах**Генеральної прокуратури України)*

УДК 347. 95

**АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧИХ ЗМІН У СФЕРІ ВИКОНАННЯ
СУДОВИХ РІШЕНЬ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ПРОКУРОРОМ
ПРЕДСТАВНИЦТВА ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ В СУДІ**

У статті автором аналізуються основні аспекти законодавчих змін у сфері виконання судових рішень під час здійснення прокурором представництва інтересів держави в суді. Виокремлено новації чинного законодавства в цій сфері та перспективи їх застосування в контексті чинних норм і судової практики як національних судів, так і Європейського суду з прав людини

Ключові слова: виконання судових рішень, представництво інтересів держави в суді.

В статье автором анализируются основные аспекты законодательных изменений в сфере исполнения судебных решений при осуществлении прокурором представительства интересов государства в суде. Отдельное внимание уделяется новациям действующего законодательства в этой сфере и перспективам их использования в контексте действующих норм и судебной практики как национальных судов, так и Европейского суда по правам человека.

Ключевые слова: исполнение судебных решений, представительство интересов государства в суде.

In this article, the author studied the major aspects of amendments to legislation regarding execution of court rulings by the prosecutor in the process of representation of state interests in the court. Legislative innovations in the named field and prospects for enforcement of these innovations are singled out in view of the current norms and legal precedents in national courts and the European Court of Human Rights.

Key words: execution of court rulings, representation of state interests in the court.

Вступ. Виконання судового рішення є невід'ємним складником права кожного на судовий захист і охоплює, зокрема, законодавчо визначений комплекс дій, спрямованих на захист і відновлення порушених прав, свобод, законних інтересів фізичних та юридичних осіб, суспільства, держави (п. 2 мотивувальної частини рішення Конституційного Суду України від 13.12.2012 № 18-рп/2012).

Примусове виконання рішень як завершальна стадія судового провадження є невід'ємною частиною дотримання права людини на справедливий судовий розгляд упродовж ро-

зумного строку, закріпленого в ст. 6 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод [1].

У зв'язку з цим на країну покладається обов'язок щодо створення, зміцнення й розбудови дієвої системи примусового виконання рішень у тому числі шляхом імплементації європейських норм і стандартів у національне законодавство України.

З 15.12.2017 набрав чинності Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03.10.2017 № 2147-VIII [2]. Зазначені процесуальні кодекси викладено в новій редакції, відповідно до якої змінюються засади, порядок судового процесу та повноваження судів, запроваджується диференціація розгляду справ залежно від їх складності: наказне, письмове, спрощене або загальне провадження.

Крім того, внесено зміни до інших законодавчих актів, у тому числі Закону України «Про виконавче провадження» (далі – Закон) [3].

Особливості реалізації прокурором представницької функції в суді зумовлюють виникнення на практиці відповідних питань. Правильне практичне застосування нового Закону потребує ґрунтовного науково-методичного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання представництва прокурором інтересів держави в суді під час виконання судових рішень були предметом дослідження таких науковців, як Є. Субботіна, В. Сапункова, П. Каркач, М. Косюта, І. Марочкін, М. Руденко, М. Говорухи, М. Стефанчук, М. Штефан. Однак у зв'язку з оновленням національного законодавства значних змін зазнав зміст, обсяг конституційної функції представництва прокурора інтересів у суді під час виконання судових рішень.

Постановка завдання. Метою роботи є дослідження новацій чинного законодавства у сфері виконання судових рішень під час здійснення прокурором представництва інтересів держави в суді та перспектив їх застосування в контексті чинних норм і судової практики.

Результати дослідження. З 15.12.2017 набрали чинності зміни до частини 1 статті 3, частин 4, 6 статті 12, статті 19, частин 1, 3 статті 33, статті 38, пунктів 2, 5 частини 1 статті 39, статті 56 Закону України «Про виконавче провадження».

При цьому окремі положення Закону набувають чинності через деякий час.

Так, зміни до статті 26 Закону щодо доповнення її частинами 11 і 12 набирають чинності з 01.01.2019, а до частини 2 статті 28 – із дня початку функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. Інші зміни до Закону, окрім вищевказаних, вводяться в дію через 30 днів із дня опублікування Державною судовою адміністрацією України повідомлення про початок функціонування Єдиного державного реєстру виконавчих документів у газеті «Голос України».

Згідно з Перехідними положеннями нових кодексів до дня початку функціонування Єдиного державного реєстру виконавчих документів оформлення й видача виконавчих документів здійснюється в паперовій формі судом, який ухвалив відповідне рішення, за правилами, що діють після набрання чинності Кодексами.

Зупинимось більш детально на деяких законодавчих змінах, які є новелами. По-перше, в законодавстві з'являється новий інститут – Єдиний державний реєстр виконавчих документів. Закон доповнено статтею 3-1, якою передбачено, що Єдиний державний реєстр виконавчих документів – це автоматизована система збирання, зберігання, захисту, обліку, пошуку електронних виконавчих документів, а також надання інформації з неї. До Єдиного державного реєстру виконавчих документів підлягають обов'язковому внесенню всі виконавчі документи, на підставі яких, відповідно до цього Закону, здійснюється примусове виконання судових рішень і рішень інших органів (посадових осіб). Порядок функціонування та ведення Єдиного державного реєстру виконавчих документів устанавлюється спільно Міністерством юстиції та Державною судовою адміністрацією України.

Відповідно до Прикінцевих положень розділу 4 Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу

України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03.10.2017 № 2147-VIII, Єдиний державний реєстр виконавчих документів повинен бути створений Державною судовою адміністрацією спільно з Міністерством юстиції України до 31.12.2018. Окремими розділами в зазначених кодексах урегульовано процесуальні питання, пов'язані з виконанням судових рішень.

Зокрема, відповідно до частини 4 статті 431 Цивільного процесуального кодексу (далі – ЦПК) України, протягом п'яти днів після набрання судовим рішенням законної сили виконавчий документ, зазначений у частині 3 цієї статті, вноситься до Єдиного державного реєстру виконавчих документів, а його копія (текст), що містить інформацію про веб-адресу такого документа в Єдиному державному реєстрі виконавчих документів, надсилається стягувачу на його офіційну електронну адресу або в разі її відсутності рекомендованим чи цінним листом.

Аналогічні норми містяться в частині 4 статті 327 Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК) України та частині 4 статті 373 Кодексу адміністративного судочинства (далі – КАС) України. При цьому прокурор у вказаних нормах закону не зазначається.

У зв'язку з цим вважаємо за доцільне передбачити, що копія (текст) виконавчого документа надсилається не лише стягувачу, а й прокурору, який здійснював представництво в суді, оскільки, відповідно до пункту 2 частини 1 статті 26 Закону, примусове виконання рішення, окрім іншого, розпочинається за заявою прокурора в разі представництва інтересів громадянина або держави в суді. Отже, пропонуємо доповнити частину 4 статті 431 ЦПК України, частину 4 статті 327 ГПК України й частину 4 статті 373 КАС України після слів «стягувачу» словосполученням «... прокурору, який здійснював представництво в суді».

Положеннями частини 1 статті 435 ЦПК України, частини 1 статті 331 ГПК України, частини 1 статті 378 КАС України (в новій редакції) передбачено, що за заявою сторони суду, який розглядав справу як суд першої інстанції, може відстрочити або розстрочити виконання рішення, а за заявою стягувача чи виконавця (у випадках, установлених законом) – встановити чи змінити спосіб або порядок його виконання.

Разом із тим, відповідно до частини 3 статті 33 Закону, за наявності обставин, що ускладнюють виконання судового рішення або роблять його неможливим, звернутися до суду із заявою про встановлення або зміну способу й порядку виконання рішення мають право сторони, а також виконавець за заявою сторін або державний виконавець з власної ініціативи у випадку, передбаченому Законом України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» [4].

Згідно з частиною 6 статті 23 Закону України «Про прокуратуру» [5], прокурор під час здійснення представництва інтересів громадян або держави в суді має право в порядку, передбаченому процесуальним законом і законом, що регулює виконавче провадження, звертатися до суду з позовом; брати участь у виконавчому провадженні під час виконання рішень у справі, в якій прокурором здійснювалося представництво інтересів громадянина або держави в суді; з дозволу суду ознайомлюватися з матеріалами справи в суді та матеріалами виконавчого провадження, робити виписки з них, отримувати безоплатно копії документів, що знаходяться в матеріалах справи чи виконавчого провадження.

Отже, новим Законом, яким унесені зміни до процесуальних кодексів, фактично обмежено право боржника та прокурора як учасника виконавчого провадження на звернення до суду з указаними вище заявами.

Крім того, статтею 121-2 ГПК України (в редакції, яка діяла до 15.12.2017) [6] було передбачено право стягувача, боржника та прокурора на звернення до суду зі скаргою на дії чи бездіяльність органів державної виконавчої служби щодо виконання рішень, ухвал, постанов господарських судів.

Нині, згідно зі статтею 339 ГПК України та частиною 1 статті 447 ЦПК України (в новій редакції), право на звернення зі скаргою до суду мають лише сторони виконавчого провадження.

Указане обмежує права прокурора, передбачені Законом України «Про виконавче провадження» (частина 1 статті 19, стаття 74), як учасника виконавчого провадження на оскарження до суду рішень, дій чи бездіяльності виконавця або іншої посадової особи органів державної виконавчої служби щодо виконання судового рішення.

Разом із тим, за даними звіту статистичної інформації про роботу прокурора за 12 місяців 2017 року, упродовж останніх двох років (2016–2017) судами задоволено 111 позовів (скарг) органів прокуратури України на рішення, дії чи бездіяльність державних виконавців [7].

Згідно з новими вимогами статті 342 ГПК України, статті 450 ЦПК України, скарга сторін виконавчого провадження розглядається в десятиденний строк у судовому засіданні за участю стягувача, боржника й державного виконавця або іншої посадової особи органу державної виконавчої служби чи приватного виконавця, рішення, дія чи бездіяльність яких оскаржуються.

Водночас вважаємо, що доречно здійснювати судовий розгляд таких скарг не лише за участі сторін виконавчого провадження та виконавця, а й прокурора, якщо зазначений процесуальний документ подано під час виконання судового рішення, постановленого за його позовом. У зв'язку з цим пропонуємо вказані статті після слова «стягувача» доповнити словосполученням «... прокурора, у разі здійснення ним представництва в суді».

Новелою є положення, які містяться в частині 10, якою доповнено статтю 56 Закону. Відповідно до неї, виконавець за заявою стягувача чи з власної ініціативи може накладати арешт на кошти, які перебувають на рахунках (вкладах) чи на зберіганні в банках, інших фінансових установах і належать особі, яка має заборгованість перед боржником, підтверджену судовим рішенням, що набрало законної сили.

Цікавими є й окремі положення Закону, які не узгоджуються між собою, зокрема статті 38 і 40 Закону.

Так, законодавцем унесені зміни до статті 38 Закону, відповідно до яких у разі поновлення судом строку подання апеляційної скарги на рішення, за яким видано виконавчий документ, або прийняття такої апеляційної скарги до розгляду (крім виконавчих документів, що підлягають негайному виконанню) виконавець зупиняє виконавче провадження. У попередній редакції Закону вказана обставина була підставою для повернення виконавчого документа до суду, який його видав.

Разом із тим, відповідно до нової редакції статті 40 Закону, поновлення судом строку подання апеляційної скарги або прийняття такої апеляційної скарги до розгляду є підставою для припинення виконавчого провадження.

Новелою є те, що згідно зі статтею 331 ГПК України, статтею 435 ЦПК України і статтею 378 КАС, України розстрочення та відстрочення виконання судового рішення не може перевищувати одного року з дня ухвалення такого рішення, ухвали, постанови (до цього термін розстрочення та відстрочення законодавцем не обмежувався).

Згідно з практикою ЄСПЛ, «державний орган або інша юридична особа не може посылатися на відсутність коштів, щоб не виплачувати борг, підтверджений судовим рішенням. У такому випадку не може прийняти аргумент Уряду, що визначає таку відсутність як «виняткові обставини» (пункт 40 рішення ЄСПЛ у справі «Півень проти України» від 29.06.2004).

Водночас на практиці ми вже маємо ситуації, коли суди по-різному тлумачать положення «з дня ухвалення такого рішення».

Так, деякі суди надають відстрочку або розстрочку виконання рішення суду в межах одного року з дня ухвалення судового рішення, яке підлягає виконанню.

Зокрема, постановою Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 28.12.2017 у справі № 904/7827/15 відстрочено виконання рішення суду від 11.04.2017 строком на дев'ять місяців – до 11.04.2018 [8].

Таку саму позицію зайняв і Донецький апеляційний господарський суд під час розгляду справи № 913/190/17 [9].

Однак мають місце й випадки, коли суди рахують один рік з дня постановлення рішення про розстрочку або відстрочку виконання судового рішення.

Наприклад, господарським судом Дніпропетровської області 21.12.2017 у справі № 17/98-10 відстрочено Комунальному підприємству «Тернівське житлово-комунальне підприємство» виконання рішення суду від 27.04.2010 до 21.12.2018 [10].

Отже, на практиці має місце неоднозначна ситуація, яка потребує врегулювання шляхом унесення законодавцем відповідних змін до кодексів з метою уточнення словосполучення «з дня ухвалення такого рішення».

Висновки. Наведений аналіз чинного законодавства України в зазначеній сфері та практична діяльність свідчать про необхідність унесення змін до Закону України «Про виконавче провадження» та процесуальних законів, прийнятих 3 жовтня 2017 року.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист прав людини й основоположних свобод: Міжнародний документ від 4 листопада 1950 р. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 14.03.2018).
2. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 3 жовтня 2017 р. № 2147-VIII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2147%D0%B0-19/print>.
3. Про виконавче провадження: Закон України від 2 червня 2016 р. № 1404-VIII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>.
4. Про гарантії держави щодо виконання судових рішень: Закон України від 5 червня 2012 р. № 4901-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4901-17>.
5. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1697-VII. Голос України. 2014. 25 жовтня. № 206.
6. Господарський процесуальний кодекс України: у редакції Закону № 2147-VIII від 03.10.2017 р.: відповідає офіц. тексту. Київ: Вид. Паливода А.В., 2017. 214 с.
7. Звіт статистичної інформації про роботу прокурора за 12 місяців 2017 р. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/statinfo.html>.
8. Постанова Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 28.12.2017 р., судова справа № 904/7827/15. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/71448775> (дата звернення: 14.03.2018).
9. Постанова Донецького апеляційного господарського суду від 13.02.2018 р., судова справа № 913/190/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72252757> (дата звернення: 14.03.2018).
10. Ухвала Господарського суду Дніпропетровської області від 21.12.2017 р., судова справа № 17/98-10. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/71241225> (дата звернення: 14.03.2018).

